

Krigsbarn i Sverige

MED LAPP OM HALSEN. Tiotusentals finländska barn sändes till Sverige undan kriget. Finlands befolkningspolitik och barnens bästa krockade, anser Pertti Kavén. LEHTIKUVA

Politik körde över känslor

De var 80000, barnen som skeppades över till Sverige undan kriget. Bland dem rymms många solskenshistorier, men också en hel del tragik.

– Barntransporterna borde ha övervägts grundligare, säger Pertti Kavén.

AVHANDLING. Den finländska regeringen ville inte sära svenskarna och uppmuntrade därför barntransporterna, anser Pertti Kavén som disputerar i dag. LEHTIKUVA/PEKKA SAKKI

Pertti Kavén som disputerar vid Helsingfors universitet på lördag var han två och ett halvt när han 1944 skickades till Sverige.

Hans pappa låg vid fronten. Helsingfors bombades intensivt och hans mamma som arbetade som servitris hade svårt att sköta om honom.

– Jag kan förstå min mammas val och jag hade det mycket bra i Sverige. Men en viss känsla av främlingskap och rotlöshet har följt mig hela livet.

Ett år senare kom han tillbaka. Då hade han glömt finskan, hemma fanns ett tre månader gammalt syskon som krävde mammas uppmärksamhet och Pertti Kavén förstod inte alls vad som hände. Hans hjärta och hans verkliga familj fanns kvar i Sverige.

– Mina föräldrar upplevde väl mig som ett jobbigt barn. Jag sattes småningom i svensk folkskola, men var ganska halvpråkig och hade svårt att klara mig. Det gick bättre då jag flyttade till en finsk skola.

Värst var ändå tystnaden.

Varken Kavéns mamma eller pappa ville tala om varför han hade skickats till Sverige.

– Jag försökte fråga gång på gång, men de ville inte prata om det. Tystnaden blev som en mur mellan oss. När min mamma som gammal blev dement skrev hon dagböcker och i dem medgav hon att det var fel att skicka iväg mig och att hon kände skuld för det.

Kavén vill inte skuldbelägga sin mamma. Vad kunde hon göra när bomberna föll, hon var ensam och ingen visste hur kriget skulle sluta? Vändan måtte ha varit stor.

– Men vi skulle alla ha haft det lättare om vi hade kunnat prata om det.

Minnen valde fram

– Ingen talade om krigsbarnen. På 1970-talet försökte jag grunda en förening men då var tiden ännu inte mogen.

Men på 1990-talet lossnade proppen och känslor och minnen valde fram.

Pertti Kavén har lagt märke till att de krigsbarn som farit illa i Sverige mest riktat

sin bitterhet mot de egna föräldrarna.

– Man har inte sett den stora bilden. Barntransporterna var godkända och uppmuntrade av regeringen och ett stort maskineri, som upprätthölls för att man inte ville stöta sig med Sverige som stod för en massiv hjälp till oss.

Mycket politik

Man har sett barntransporterna som enbart en stor humanitär åtgärd, men det fanns mycket politik inblandad.

Det är om det Pertti Kavéns doktorsavhandling handlar. *Finlands sak är vår* lyddes upp-ropet i Sverige och den avgående utrikesministern Rickard Sandler och ett flertal kvinnoorganisationer presenterade den välvilliga idén om att hjälpa skyddslösa finländska barn genom att erbjuda dem en fristad i Sverige under vinterkriget.

Det officiella Finland tackade nej och minister Juho Koivisto vägrade skicka barn över. Han ansåg att man bättre kunde hjälpa genom

Blandade känslor

- **80 000 finländska barn** fördes till Sverige under vinter- och fortsättningskriget. Av dem blev 7 100 kvar där. Pertti Kavén räknar med att Finland förlorade omkring 4200 barn som en följd av transporter. Omkring 2900 barns liv räddades tack vare hjälpen.

- **Undersökningar** visar att de barn som hade varit i Sverige har 20 procent mera depressions-symptom än de som blev kvar i Finland. Om de stannade i Sverige över tre år steg siffran till 30 procent.

- **Fysiologiska mätningar** i samma undersökning ger vid handen att många av dem som sändes iväg har en förhöjd kortisol- alltså stressnivå i blodet.

- **Många upplevde** att deras grundtrygghet försvann och att något gick sönder i relationen mellan barn och föräldrar.

- **Pertti Kavéns doktorsavhandling** *Humanitairsuuden varjassa: Poliittiset tekijät lastensirroissa Ruotsiin sotiemme aikana ja niiden jälkeen*, kan läsas på nätet. Den kan också köpas i Akademiska bokhandeln.

- **Kavén planerar** att skriva om avhandlingen i populärvetenskaplig form.

att skicka förnödenheter till Finland.

– Det här var det första klara ställningstagandet. Koivisto bad chargé d'affaires Eljas Erkkö framföra detta i Sverige, men det finns inga dokument som ger belegg för att han skulle ha gjort det. I stället skickade Erkkö en svensk delegation till Mannerheim som var för att barnen skulle sändas till Sverige. Det fanns alltså de som tvivlade, men de andra vann.

Enbart under vinterkriget skickades 10000 barn till Sverige.

Pertti Kavén påpekar att mammorna i det skedet inte ville skiljas från sina barn.

Under fortsättningskriget sattes ett stort propagandamaskineri i gång. Man ville skicka så många barn som möjligt till Sverige.

Det fanns beredskap att ta emot flera hundratusen finländska barn i Norden under vinterkriget.

Strikt censur

Det fanns kritiska röster i riksdagen 1942, framför allt

”När det var dags att skicka barnen tillbaka blev man överraskad av att det inte gick så galant som man hade trott. Barnens bästa och Finlands befolkningspolitik krockade.”

PERTTI KAVÉN

bland Fosterländska Folkförbundet IKL, Agrarpartiet och Samlingspartiet. De var framför allt rädda för att barnen skulle bli kvar i Sverige.

Eftersom regeringen var väldigt mån om inte sara svenskarnas känslor infördes strikt censur och kritiken tystades. Svenskarna tyckte att Finland inte visat tillräckligt med tacksamhet efter vinterkriget, så man kunde inte spä på genom att vägra ta emot den hjälp som erbjöds.

K-A. Fagerholm, som var socialminister, utvidgade barntransporterna. Barnlä-

karen Arvo Ylppö, som förhöll sig kritisk, talade om en modefluga. Först skickades de mest utsatta barnen över, men småningom hörde det nästan till att man skulle skicka sina barn till köttgrötorna på andra sidan Ålands hav. När grannens barn fick åka, varför får inte våra, undrade man.

– Det man inte tänkte på var att barnen och familjerna på båda sidor om havet har känslor som förändras hela tiden. När det var dags att skicka barnen tillbaka blev man överraskad av att det inte gick så galant som man hade trott. Barnens bästa och Finlands befolkningspolitik krockade.

Pertti Kavén hänvisar till en undersökning bland 600 Helsingforsfamiljer. Av dem vill 400 att barnen skulle stanna kvar i Sverige!

I själva verket stannade 7100 barn för gott.

Katalysator

Pertti Kavén skrev en bok, *70 000 små öden*, om krigsbarnen i Sverige 2003. Hans